

Porozumienia „okrągłego stołu”

Stanowisko w sprawie pluralizmu związkowego

Stworzenie warunków dla realizacji pluralizmu związkowego stanowiło jeden z podstawowych problemów, dla których omówienia i uzgodnienia zebrał się „okrągły stół”.

Podstawa pracy zespołu do spraw pluralizmu związkowego, któremu powierzono to zadanie było wspólnie przekonanie o konieczności usunięcia istniejących ograniczeń wolności tworzenia i zrzeszania się w związkach zawodowych pracowników, a także rolników. Będzie to stanowić realizację idei zawartych w porozumieniach społecznych 1980 roku, w powszechnej deklaracji praw człowieka, w międzynarodowych paktach praw człowieka oraz w konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy. Dążenie społeczne do legalizacji „Solidarności” wyrażone zwłaszcza w protestach z maja i sierpnia 1988 r. z jednej strony, a stanowisko polityczne zajęte przez X posiedzenie plenarne KC PZPR w 1989 r. z drugiej, stworzyły przesłankę do realizacji pluralizmu związkowego. Wprowadzenie pluralizmu związkowego stworzy warunki dla porozumienia narodowego, zakończy okres konfliktu ośmiślającego się wokół tego problemu, a zarazem będzie służyć demokratyzmowi przeobrażeniom w życiu publicznym kraju. Wychodząc naprzeciw dążeniom społecznym urzędowość pluralizmu związkowego powinno zapewnić skuteczniejszą obronę interesów pracowniczych stwarzając pole dla inicjatyw ludzkiej i dla większej odpowiedzialności za środowisko pracy, przyczyniając się do podniesienia wartości pracy, a zarazem wspierając gruntowną reformę gospodarki, demokratyzację przebudowę państwa, sprzyjając społecznie i ekonomiczemu rozwojowi Polski.

Realizacja pluralizmu związkowego odbywać się będzie w warunkach określonych przez uczestników „okrągłego stołu” porozumienia narodowego, które stworzy podstawy dla szerszego współdziałania obywateli w życiu publicznym kraju. To zmieniło odcienie polityczne wpływać powinno na charakter i działalność związków zawodowych, tak aby koncentrowały się one na swych zadaniach statutowych.

Zespół odaje sobie sprawę z trudności jakie towarzyszyć mogą wprowadzeniu w życie pluralizmu związkowego oczekuje, iż wszystkie nury ruchu związkowego wykażą wolę takiego układania wzajemnej współpracy na wszystkich szczeblach działalności związkowej, aby zachowując własną tożsamość i konkurując ze sobą nie prowadzić do liczących się z sobą nie kształtować stosunków na zasadach konfrontacyjnych. Wyrazem tej idei było przygotowanie przez zespół koncepcji różnych form przedstawiania przez związki zawodowe stanowiska w zbiorowych sprawach pracowniczych wobec kierownika zakładu pracy, między innymi poprzez wyłanianą wspólną reprezentację.

W interesie społecznym leży stabilizacja życia społecznego i gospodarczego, której praktyczne winien sprzyjać pluralizm związkowy.

Zapobieganie konfliktom i dążenie do polubowego ich rozwiązywania, tak aby strajk stał się środkiem ostatecznym, stanowiące winny wynikający z trudnej sytuacji gospodarczej kraju.

Wszyscy uczestnicy porozumienia przywracającego pluralizm związkowy czują się odpowiedzialni za to, aby pluralizm stał się zjawiskiem trwałym i rozwał się bez przeszkód. Uczestnicy zespołu

podkreślają, że jego zasady zostały wypracowane w klimacie współdziałania i zdecydowania w dążeniu do osiągnięcia konstruktywnego porozumienia.

Respektowanie praw pracowniczych i związkowych z jednej strony, z drugiej zaś, interesu ogólnonarodowego jest dziś wymogiem sytuacji, w której wszyscy otwarci możemy nowy rozdział w życiu Polski.

Wychodząc z tych założeń uzgodniono:

1. W celu zapewnienia pracownikom prawa tworzenia i zrzeszania się w związkach zawodowych według swego uznania, a szczególnie umożliwienia legalnego działania NSZZ „Solidarność” oraz innym nurtom ruchu związkowego uznano za niezbędne niezwłocznie znalezienie ustawy z dnia 8 października 1982 r. o związkach zawodowych w zakresie:

- swobodnego tworzenia i rejestrowania przez pracowników związków zawodowych, w tym jednorazowej rejestracji związku ogólnokrajowego, a także swobodnego kształtowania związkowych struktur organizacyjnych na zasadach branżowych, terytorialnych, zawodowych lub innych, zgodnie z konwencjami MOP, a w szczególności konwencjami nr 87 i 98 a także nr 101;
- określenia zasad współdziałania związków zawodowych w zakładach pracy w sprawach reprezentacji zbiorowych i indywidualnych praw i interesów pracowniczych wobec kierownika zakładu pracy i organów samorządu zakładowego;
- równości wszystkich związków zawodowych, w tym w szczególności równości uprawnień przysługujących związkowi zawodowemu reprezentatywnym dla większości zakładów pracy. Projekt tzw. małej nowelizacji ustawy o związkach zawodowych opracowany i uzgodniony przez zespół stanowi załącznik nr 1.

2. Z tych samych względów, a w szczególności dla umożliwienia legalnego działania NSZZ „Solidarność” Rolników Indywidualnych uznano za niezbędne opracowanie projektu odrębnej ustawy o związkach zawodowych rolników indywidualnych, realizującego zasady pluralizmu związkowego na wsi. Związki zawodowe działające na podstawie przepisów tej ustawy mają prawa i obowiązki, jakże przepisy odpowiednich ustaw przyznają kierownikom rolników indywidualnych w zakresie reprezentacji i ochrony praw i interesów rolników. Projekt ustawy o związkach zawodowych rolników indywidualnych opracowany i uzgodniony przez zespół stanowi załącznik nr 2.

3. W celu zapewnienia możliwości powrotu do pracy osobom, które utraciły pracę z powodu działalności związkowej po 13 grudnia 1981 r. oraz przywrócenia ciągłości pracy w przypadkach, gdy została ona przerwana wskutek zwolnienia z pracy — wydana zostanie specjalna ustawa — zgodnie z którą osoby te mogą do dnia 31 października 1989 r. zgłaszać się do zakładów pracy w celu ponownego zatrudnienia zgodnie z kwalifikacjami i doświadczeniem zawodowym. Zakład powinien zatrudnić wymienione osoby, a jeżeli tego odmówi, zainteresowani mogą odwołać się do specjalnie powołanej społecznej komisji po-

jednocześnie rozstrzygającej w tryosobowych składach z udziałem przedstawicieli administracji, wskazanego przez pracownika związku zawodowego oraz kompetentnego, bezstronnego przewodniczącego. Komisja orzeka z uwzględnieniem uprawnienia pracownika do ponownego zatrudnienia, jak i sytuacji w zakładzie pracy. Jej orzeczenie jest ostateczne i w przypadku korzystnym dla pracownika zastępuje umowę o pracę.

Odwołanie do komisji przysługuje również nauczycielom i pracownikom naukowym. Sprawy pozostałych pracowników zatrudnionych na podstawie mianowania, zwolnionych z powodu przynależności do związków zawodowych lub prowadzenia działalności związkowej, powinny być załatwione — na ich wniosek — przez właściwe organy w duchu założeń do projektu ustawy o uprawnieniach niektórych pracowników do ponownego nawiązania stosunku pracy.

Wszyscy pracownicy (którzy wskutek działalności związkowej po 13 grudnia 1981 r. zostali zwolnieni dyscyplinarnie lub wskutek poruczenia pracy) mają od dnia wejścia w życie ustawy przywrócona ciągłość pracy, niezależnie od tego czy powrócą do dawnego zakładu pracy, czy też kontynuować będą pracę w obecnym miejscu zatrudnienia.

Założenia do projektu ustawy o uprawnieniach niektórych pracowników do ponownego nawiązania stosunku pracy stanowią załącznik nr 3. Rządowy projekt ustawy zostanie opracowany w porozumieniu z zainteresowanymi stronami i skierowany do Sejmu do dnia 30 kwietnia 1989 r.

4. W sprawach majątku związków zawodowych, rozumiejąc potrzebę unikania konfliktów międzyzwiązkowych oraz pomiędzy związkami zawodowymi i organami administracji gospodarczej i terenowej, zespół przyjął ustalenia, tworzące niezbędne podstawy materialne dla rozpoczęcia i prowadzenia działalności związkowej w warunkach pluralizmu. Ustalenia te uwzględniają aktualny stan prawny i faktyczny w tym zakresie. Uzgodniono, że nastąpi przekazanie zachowanych symboli związkowych, sztandarów i emblematów. Terenowe organy administracji państwowej będą podejmować działania umożliwiające uzyskanie lokalnych dla ponadzakładowych struktur rozpoczynających działalność związków zawodowych, w tym związków zawodowych rolników.

Ustalenia zespołu w tym zakresie stanowią załącznik nr 4.

5. W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 24 lutego 1989 r. o funduszu socjalnym wsi ustalono:

a) w zakresie dysponowania środkami funduszu na szczeblu gminy przyjmując się, że przestrzeganie zasady równości wszystkich organizacji społeczno-zawodowych rolników i związków zawodowych rolników indywidualnych jest zagwarantowane w projekcie ustawy o związkach zawodowych rolników indywidualnych (art. 8).

b) w zakresie dysponowania funduszem centralnym przyjmuje się, że sprawa ta wymaga uregulowania w duchu pluralizmu i równości społeczno-zawodowych organizacji rolników i związków zawodowych rolników indywidualnych. Dysponentem powinna

być rada składająca się z umocowanych przedstawicieli społeczno-zawodowych organizacji rolników i związków zawodowych rolników indywidualnych o ogólnokrajowym zakresie działania. Ustawa z dnia 24 lutego 1989 r. o funduszu socjalnym wsi (Dz. U. nr 10, poz. 54) powinna być znaleziona w zakresie niezbędnym do realizacji powyższych założeń. Postuluje się aby rządowy projekt nowelizacji był pilnie przygotowany w porozumieniu z zainteresowanymi stronami, tak aby mógł wejść pod obrady Sejmu obecnej kadencji.

6. Podjęte zostaną prace nad dalszą nowelizacją ustawy o związkach zawodowych, obejmującą w szczególności przepisy dotyczące sporów zbiorowych oraz prawa do strajku, a także zakres podmiotowy prawa zrzeszania się w związkach zawodowych.

Przedstawiciele strony solidarnościowej stoją na stanowisku, że niezbędne jest objęcie w tzw. małej nowelizacji ustawy o związkach zawodowych, o której mowa w pkt. 1, także przepisów art. 15 i 17, ograniczających w chwili obecnej prawo zrzeszania się w związku zawodowym pracowników przedsiębiorstw podległych MON i MSW oraz pracowników administracji państwowej, sądów, prokuratury, arbitrażu gospodarczego i organów kontroli państwowej.

Przedstawiciele Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych uważają za konieczne dostosowanie w ramach tzw. małej nowelizacji ustawy o związkach zawodowych, o której mowa w pkt. 1, rozdziału 5 cytowanej ustawy w zakresie uproszczenia procedury prowadzenia sporów zbiorowych oraz rozszerzenia podmiotowego prawa do strajku.

Zdaniem strony koalicyjnorządowej równoważenie gospodarki i przyczynienie inflacji wymaga prowadzenia polityki cenowo-dochodowej opartej o porozumienie i uzgodnienie jej zasad. W tym celu proponuje się powołanie społeczno-państwowej komisji do spraw cen i dochodów. W jej skład powinni wejść przedstawiciele rządu, wszystkich nurtów związkowych, samorządów pracowniczych, kółtek i organizacji rolniczych, organizacji emerytów i rencistów oraz innych grup społecznych.

Współprzewodniczącym zespołu do spraw pluralizmu związkowego Aleksander Kwaśniewski, Tadeusz Mazowiecki, Romuald Sosnowski.

Warszawa, dnia 5 kwietnia 1989 r.

Zespół do spraw pluralizmu związkowego odbył 10 posiedzenie plenarne.

W skład zespołu wchodziły następujące osoby: Artur Balasa, Jan Broi, Władysław Frasyniuk, Witold Góralski, Witold Gracel, Stanisław Jagiello, Mieczysław Jakubowski, Janusz Jarliński, Lech Kaczyński, Jacek Kryżanowski, Aleksander Kwaśniewski — przewodniczący, Władysław Liwak, Maciej Lubczyński, Stanisław Majewski, Walery Masewicz, Harald Matusewski, Tadeusz Mazowiecki — przewodniczący, Albin Meleer, Jack Mersel, Lesław Nawacki, Kazimierz Obsadny, Janusz Pawłowski, Alojzy Pietrzyk, Edward Radziwiłł, Tadeusz Radziwiłł, Walerian Sanetra, Władysław Serafin, Romuald Sosnowski — przewodniczący, Edward Szwajkiewicz, Józef Śliwa, Anatol Wasiljew, Stanisław Wiśniewski, Józef Wólc, Henryk Wólc, Tadeusz Zieliński i asystenci — Stanisław Nowakowski, Krzysztof Pietraszkiewicz, Ludwika Obserwar, z ramienia Międzynarodowego Biura Pracy.

Ponadto zespół powołał cztery grupy robocze, pracujące w następującym składzie:

1. Grupa robocza do spraw nowelizacji ustawy o związkach zawodowych: Stanisław Jagiello, Lech Kaczyński, Walery Masewicz, Maria Małey, Jacek Mersel, Lesław Nawacki, Józef Obsadny, Włodzisław Piotrowski, Walerian Sanetra, Anatol Wasiljew, Stanisław Wiśniewski,

Tadeusz Zieliński, Andrzej Zowczak.

2. Grupa robocza do spraw ustawy o związkach zawodowych rolników indywidualnych: Artur Balasa, Bolesław Banasiewicz, Jan Broi, Gabriel Janowski, Jacek Kaczyński, Franciszek Kuliński, Antoni Parzy, Wacław Bukat, Włodzisław Byrma, Władysław Serafin, Wiesław Stankiewicz, Andrzej Steimachowski, Józef Śliwa, Jan Wólc, Stanisław Wyganowicz, Władysław Liwak, Andrzej Zowczak.

3. Grupa robocza do spraw majątkowych związków zawodowych: Waldemar Orlaszewski, Stanisław Jagiello, Zdzisław Jagodziński, Władysław Liwak, Andrzej Zowczak.

4. Grupa robocza do spraw założeń do projektu ustawy o uprawnieniach niektórych pracowników do ponownego nawiązania stosunku pracy: Jan Broi, Lech Kaczyński, Walery Masewicz, Lesław Nawacki, Walerian Sanetra, Janina Sudoń, Tadeusz Zieliński, Andrzej Zowczak.

POSTANOWIENIA KOŃCOWE

Uczestnicy obrad „okrągłego stołu” wyrażają wolę solidarnego działania na rzecz wprowadzenia w życie postanowień zawieranej umowy i kierują ją do właściwych organów państwa.

Strony zobowiązują się także do respektowania ustaleń przyjętych w toku obrad zespołów i podzespołów zawartych w przyjętych dokumentach.

Strony oczekują od rządu przygotowania w możliwie krótkim czasie harmonogramu realizacji ustaleń niniejszej umowy w sprawach dotyczących jego kompetencji.

Sprawy, co do których nie osiągnięto zgody będą podejmowane przez uczestników „okrągłego stołu” w działaniach obecnych i nowo powstających organów państwa.

Strony uczestniczące w obradach „okrągłego stołu” postanawiają powołać Komisję Porozumiewawczą, w której skład wejdą przedstawiciele sił reprezentowanych przy „okrągłym stole” oraz innych zainteresowanych środowisk.

Do zadań Komisji Porozumiewawczej należeć będzie:

- ocena realizacji ustaleń „okrągłego stołu”;
- podejmowanie spraw, które uzna za istotne i wspólne poszukiwanie rozwiązań;
- pełnienie funkcji mediacyjnej w sytuacjach konfliktowych.

W ramach Komisji Porozumiewawczej zostanie powołany zespół ds. gospodarki, a w miarę potrzeb także i inne zespoły.

Komisja Porozumiewawcza dla wypełniania swoich funkcji będzie miała dostęp do niezbędnych informacji oraz możliwość swobodnego informowania opinii publicznej. Warszawa, 5 kwietnia 1989 r.

Integralną część Porozumienia „okrągłego stołu” stanowią następujące załączniki:

1. sprawozdanie z posiedzeń podzespołu do spraw reformy prawa i sądów;
2. sprawozdanie z prac podzespołu ds. środków masowego przekazu;
3. protokół końcowy grupy roboczej do spraw samorządu terytorialnego;
4. protokół końcowy grupy roboczej do spraw stowarzyszeń;
5. ustalenia podzespołu ds. oświaty, szkolnictwa wyższego, nauki i postępu technicznego;
6. stanowisko podzespołu ds. młodzieży;
7. stanowisko podzespołu ds. polityki mieszkaniowej;
8. stanowisko dotyczące problematyki społecznej wsi i inne dokumenty podzespołu ds. rolnictwa;
9. sprawozdanie z prac podzespołu ds. górnicstwa;
10. protokół końcowy podzespołu ds. zdrowia;
11. protokół podzespołu ds. ekologii.